

KULLANKAIVU TSAARI-VENÄJÄLLÄ

Hannu Viranto

Kalifornian, Alaskan, Yukonin ja jopa Australian ja Uuden-Seelanninkin kultaryntäykset 1800-luvulla ovat Suomessakin tunnettuja. Varsinkin Pohjois-Amerikan kullankaivusta on tehty elokuvia, tv-sarjoja ja suomenkin kielellä on saatavissa lukuisia teoksia. Vastaavan kaltaista kullankaivajien elämän kuvausta ja kaivuhistoriaa ei löydy Venäjältä, vaikka siellä oli vastaavanlaisia ja laajempiakin kultaryntäyksiä useilla alueilla ja kullan tuotanto huomattavasti suurempi kuin lännen kentillä.

Ivalojoen 150 vuoden takaisen kullan löytymisen taustasta tiedetään, että kun Kemijokisuusta oli 1836 löytynyt kullan merkit, kutsuttiin Pietarin yliopistosta tohtori, myöhemmin mineralogian professori Ernst Hoffman kahden Uralin kullankaivajan kanssa johtamaan tutkimustyötä. Hoffman oli ollut 1828-29 mukana tutkimassa Keski- ja Etelä-Uralin kulta-alueita ja myöhemmin myös Keski-Siperiassa.

Vuonna 1845 lähetettiin Suomen vuorihallituksen vuorikonduktööri Henrik Holmberg sekä työläiset Johan Käkelä ja Carl Gardberg vuoden kestäväälle matkalle eteläiselle Uralille tutustumaan kullanhuhdontaan. Kun Kemijokisuulta ei löytynyt kannattavassa määrin kultaa, nämä Uralilta palanneet miehet siirrettiin etsimään kultaa Kuusamosta. Mutta sieltäkään ei löytynyt riittävässä määrin. Siperian oppi antoi myöhempien aikojen kullankaivajille ilman Siperian kokemustakin tunnetun opetuksen, ettei Lapissa ei kannata kaivaa kultaa muualta kuin, missä sitä on.

Tuntematon venäläinen kullankaivu – oliko peräti kultaryntäyksiäkin?

Tämäkään Lapin kullan etsimisen venäläinen tausta ei välttämättä ole muitten kuin ahkerimpien historianharrastajien tuntemia. Yksittäisiä, vain ohimennen mainittuja viittauksia Venäjän kullankaivuun löytyy 1800-luvun suomalaisten tutkimusmatkailijoiden, kuten Kai Donner, M.A. Castren ja August Ahlqvistin teoksista. Vasta vuosisadan lopun ja 1900-luvun alun Amurin alueen kullankaivusta löytyy kuvauksia Toivo Koiviston ja Fridolf Laguksen kirjoissa.

Mutta kaiken kaikkiaan on Venäjän kullankaivu tuntematonta, puhumattakaan ne valtavat mittasuhteet, jollaista kullankaivu siellä oli. Venäjän kullankaivussa puhutaan sadoista tonneista, kun länessä tuhansista kiloista. Venäjällä sadoista tuhansista työntekijöistä ja länessä tuhansista, korkeintaan kymmenistä tuhansista kaivualuetta kohti. Venäjällä Kalifornian, Yukonin tai muiden kokoisia kulta-alueita ja -ryntäyksiä oli kymmeniä.

Yleiskuva sinisellä maalattuna Venäjän kultapitoisista alueista, joilla kullanhuhdonta-alueet ja kaivokset ovat sijainneet kaukana Suomesta pääasiassa Uralin itäpuolella Siperiassa ja Kaukoidässä

Kun työmatkoillani liikuin eri puolilla Siperiaa ja Kaukoitää, kullankaivajana tietysti kiinnosti saada tietoa alueitten kullankaivusta. Syntyneiden henkilöyhteyksien kautta sainkin kirjahyllyyni jonkin verran venäjänkielistä kirjallista materiaalia, mutta se oli lähes ainoastaan kultageologista kirjallisuutta,

mutta kullankaivun arkea ei niistä juurikaan löydy. Kuitenkin kullankaivajan ankaraa työtä erämaissa kunnioitettiin.

Oli mahdollisuus myös käydä muutamilla toiminnassa olleilla tai hylätyillä ruoppausalueilla. Selvisi, että kun kulta oli Neuvostoliitossa valtion kannalta ns. strateginen mineraali timantin ohella, ei kullankaivualueille Neuvostoliiton jälkeenkään ”vanhasta muistista” päästetty ulkomaalaisia ilman raskasta lupaprosessia eikä edes niistä olisi voinut edes kertoa. Muutaman harrastajaryhmänkin kanssa joillekin Siperian alueille pääsimme. Yllättävän suuri vastustus tuli Venäjän kullankaivajien liitolta, mistä olen henkilökohtaisten kokemusteni perusteella kertonut toisessa artikkelissani.

Suomen kirjastojen finna.fi eikä antikvaarien antikvaari.fi -nettihakujärjestelmä tuota tulosta haettaessa suomen tai englannin kielellä Venäjän kullankaivusta kirjallisuutta. Ainoat tulokset ovat minun aiemmin kirjoittamani blogikirjoitukset. Venäjänkielisillä nettisivuilla on jopa vähemmän kuin englanninkielisillä. Facebookin kautta löytyy joitakin 2000-luvun kullankaivun media uutisia.

Onko ollut Venäjän geologisten aineistojen ja kokemusten hyväksikäyttöä?

Pengoin myös Geologi-lehden ja muita geologisia artikkeleita, joissa tarkasteltiin mm. Lapin kullan alkuperää. Niistä löytyi kymmenittäin, jopa sadoittain lähdekirjallisuutta Yhdysvaltojen, Kanadan, Australian, Uuden-Seelannin ja jopa Euroopan pienten irtokultaesiintymien tutkimuksiin. Mutta vastaani ei tullut ensimmäistäkään Venäjän puolelta. Syy varmaankin ainakin osittain on venäjän kielen taidon puute eikä julkaisuja juurikaan löydy länsimaisilla kielillä.

Venäjän ja Neuvostoliitonkin geologinen tutkimus on kuitenkin ollut avaruusteknologian ohella huippuluokkaa, joten varmaankin vertailukelpoista aineistoa löytyisi. Kun Neuvostoliitto romahti, sen velat Suomelle korvattiin suurelta osin Tieteellis-teknisen yhteistyökomission puitteissa venäläisten asiantuntijoiden työpanoksella, mukana paljon myös geologista yhteistyötä, mutta entä kullan osalta? Alan asiantuntijat tietävät paremman vastauksen.

Venäjä on erittäin rikas mineraaleistaan yleensäkin ja myös korukivistään. Timantteja louhitaan erityisesti Jakutiassa, mutta myös niinkin lähellä kuin Arkangelin Lomonosovin kaivoksella. Sinne pääsimme korukiviharrastajien kanssa käymään ennen kaivoksen avaamista. Kuolan Hiipinä-tunturin alueen lukuisat korukivistä kertovat kirjat ja paikatkin ovat monelle harrastajalle tuttuja.

Korukivi- ja kultahippumuseoita on eri puolilla Venäjää, merkittävin Moskovan Kremlissä, jonne useat tässäkin artikkelissa mainitut isommushiput ovat päätyneet. Eräs merkittävä koko Neuvostoliiton korukivistä kertova kirja on 1985 julkaistu J.P. Samsonov, A.P. Turingue: Gems of the USSR. Teksti on venäjänkielinen, mutta runsaassa kuvituksessa on myös englanninkielinen teksti. Kirjaa näyttää olevan Suomen antikvaareissakin myynnissä.

Innostuin siis penkomaan Venäjän kullankaivun historiaa. Pala palalta eri lähteistä löytyikin aineistoa. Olen koonnut usean artikkelin sarjan. Tämä artikkeli keskittyy tsaarien ajan kullankaivuun ennen vallankumousvuotta 1917. Merkittävin perustietolähteenäni on ollut venäläisen kultageologin Valeri Krupnikin artikkeli <https://goldminershq.com/other/1russia.html> , joka on ollut hyvä yleiskuvaus, jonka pohjalta olen eri lähteistä hankkinut täydentävää tietoa.

Myöhemmin on tulossa useita muita artikkeleita Venäjän kullankaivusta. Niihin sisältyy lukuisia yksityiskohtaisempia kuvauksia myös tsaari-Venäjän ajalta, mutta tullaan myös Neuvostoliiton ja nyky-Venäjän kullankaivuun. Joiltakin osin kerrotaan aivan viimeaikaisista oikeustaisteluista ja pyrkimyksistä sallia taas uudelleen yksityishenkilöiden kullankaivu.

Kullankaivaja – staratel - arvostettu ammatti

Staratel tarkoittaa ”voimakkaasti ponnisteleva” (verbistä staratsa). Sen yhteydessä ei käytetä eikä tarvitse käyttää kultaan – zolota - viittaavaa lisämäärettä eikä kaivamiseen tai etsimiseen liittyvää, kuten muissa kielissä – (kullan)kaivaja, gold(prospector), (guld)grävare, (Gold)gräber. Venäjän kielessä stratel kuvaa sellaisenaan riittävästi kaiken. Staratelan sanasta ilmenee itsestään selvästi, että kyse on juuri kullankaivajasta ja etsijästä. Se ei ole vain alan ammattitermi tai slangia, vaan yleiskieltä. Myös Venäjän kullankaivajien liitto ”Sojuz starateleï rossii” käyttää kullankaivaja – staratelnimitystä, vaikka kyse on suurten kullanhuuhdontayhtiöiden liitosta.

Pääomasijoittaja tai pääjohtaja haluaa olla kunnianarvoisa staratel, vaikka vaskooli ei henkilökohtaisesti tosikäytössä olisi koskaan ollutkaan. Niissäkin piireissä arvostetaan nimeä. Nykyisin jopa ahkerasta ja taitavasta ja päämäärätietoisesta yrittäjästä saatetaan käyttää kunnianimeä staratel. Vastaavaa siis olisi, jos meillä ahkeraa ja taitavaa yrittäjää kehuttaisiin kullankaivajaksi. Kullankaivaja-yrittäjiähän meillä kyllä on. Venäjällä on myös Staratel-niminen hotelliketju.

Pietari Suuri pani alulle

Tsaari Pietari Suuri (hallitsijana 1682-1725) oli Euroopan matkoillaan tutustunut mineralogiaan ja kaivostoimintaan. Hän kuuli kullanhuuhdonnasta ja arveli, että kultaa löytyisi myös Siperian mittaamattomista vesistöistä. Hän kehottikin 1700-luvun alussa ”etsimään irtokultaa jokisoraikoista”. Hän palkkasi eurooppalaisia asiantuntijoita avustamaan etsinnöissä. Vuonna 1719 hän antoi ensimmäisen lain kaivosoikeuksista, jossa rohkaistiin myös yksityisiä henkilöitä etsimään kultaa. Kultaa ryhdyttiin tuottamaan 1719 hopeakaivosten yhteydessä Baikalin pohjoispuolisilla alueilla ja myöhemmin Altain alueella. Ensimmäinen varsinainen kultakaivos perustettiin 1748 Uralin itäpuolelle.

Jokien sedimenteistä oli jo aiemminkin löydetty kultaa, mutta sitä ei osattu laajamittaisemmin hyödyntää. Eikä myöskään haluttu hyödyntää, kuten seuraavat tapaukset osoittavat. Vuonna 1813 nuori tyttö löysi kultahippuja Neiva-joelta Keski-Uralilla. Hän vei hiput paikallisille viranomaisille. Sen sijaan, että hän olisi saanut kiitoksia, hän sai raippoja ja hänen käskettiin pitää asia omana tietonaan. Samoihin aikoihin metsästäjä löysi nykyisen Jekaterinburgin kaupungin tienoilla sijaitsevan Berezovskin kylän läheltä joesta kultahippuja. Kun hän kertoi löydöstään, hänetkin viranomaiset pieksivät pahanpäiväisesti. Viranomaiset pelkäsivät, että syntyy kultaryntäys ja levottomuuksia. On huomattava, että lännen ja etelän kultaryntäykset olivat vasta edessäpäin, joten niiden kokemukset eivät olleet vielä käytettävissä.

Pelättiin, että maaorjia karkaisi työskentelemään kullankaivussa. Kun kultaryntäykset sittemmin alkoivat, maaorjia tosiaan karkasi työmaille. Kun työvoimaa tarvittiin runsaasti, syntyi myös keskustelua maaorjuuden lakkauttamisesta työvoiman turvaamiseksi yhä laajenevaan kullankaivuun. Maaorjuus lakkautettiin Venäjällä kuitenkin vasta 1861.

Uralilta ryntäykset alkoivat 1814

Kultalöydön tehnyt metsästäjä kuoli pian tämän jälkeen eikä hän ehtinyt hyödyntää löytöään. Huhut löydöistä kuitenkin levisivät. Paikallisen kaivoksen esimies Lev Brusnitsin käynnisti tarkemmat tutkimukset. Löydettiin riittävän kultapitoisia maita. Vuonna 1823 oli Uralilla käynnissä jo noin 200 yksityisomisteista kullanhuuhdontapaikkaa. Ne työllistivät peräti 11 500 työlläistä, pääosin karanneita maaorjia ja Siperiaan karkotettuja. Kaivu tuotti alkuvuosina vuosittain 1 600 kg kultaa, kun samanaikaisesti Venäjän kovan kiven kultakaivokset tuottivat 2 000 kg.

Lev Brusnitsin kehitti kullanhuuhdonnassa tarvittavaa laitteistoa. Kerrotaan, että myös siperialainen puuvaskooli on hänen kehittämänsä. Tosin kerrotaan, että vastaavanlainen oli ollut käytössä jo vuosisatoja Koreassa ja Kiinassa. Mutta saattaa olla, että ”pyörä piti keksiä uudelleen”, koska Venäjällä ei ollut aiemmin ainakaan laillista kullankaivua eikä ollut kehitelty välineistöä perinteistä pesuvatia pitemmälle.

Siperialainen puuvaskooli on edelleenkin yleisesti käytössä Venäjällä

Uralilta löydettiin uusia kaivualueita. Kaivu oli kiivaimmillaan 1870-90 -luvuilla. Vuonna 1870 saatiin kultaa 8,2 tonnia, vuonna 1880 jo 9,8 tonnia ja huippuvuonna 1892 jopa 12,8 tonnia. Venäjän suurimman tunnetun isommuksen löysi Nikofoor Sjutkin vuonna 1842 Mias-joelta Uralilta. Se painoi 36,2 kg. Nimeksi sille annettiin muotonsa vuoksi ”Iso kolmio”.

”Iso kolmio” on sijoitettu Moskovaan Kremlin museoiden ”Aarregalleriaan”

Vuonna 1825 annetun määräyksen mukaan suuret hiput piti erityisen harvinaisina kohteina toimittaa Pietarin kaivosinstituutin museolle. Niistä arvokkaimmat siirrettiin tsaarin Talvipalatsiin. Ensimmäisen maailmansodan syttyessä ne siirrettiin turvaan Moskovan Kremliin. Pietarin kaivosyliopiston kaivoseumossa on edelleenkin nähtävissä isojen hippujen kokoelma. Museossa on myös vaihtuvia näyttelyitä. Muutama vuosi sitten siellä oli Jakutian (Sahan tasavallan) hippukokoelman näyttely.

Kultakuume laajenee itään

Uralin menestyksekkään kullankaivun innoittamana etsintää laajennettiin kautta laajan Siperian ja Kaukoidän. Asialla olivat niin geologit kuin myös tavalliset etsijät ilman geologista koulutusta. Pian Krasnojarskin, Tomskin, Transbaikalin, Altain jne. alueilta löytyikin satoja kannattavia huuhtontakulta-alueita. Jeniseillä aloitettiin huuhtonta 1839. Ivalojoen kultaryntäyksen alkamisvuonna 1869 oli pelkästään Keski-Siperiassa yksityisiä kullankaivuporukoita 529, jotka saivat keskimäärin 50 kiloa huuhtontakultaa.

Altain alueella kerrotaan työskennelleen satoja tuhansia työläisiä. Kullankaivun työläisten lukumäärä tuntuu suurelta. Jokseenkin luotettavalta voitaneen pitää suomalaisen tutkimusmatkailija Kai Donnerin kirjassaan ”Siperian samojedien keskuudessa” (Otava 1915) kertomaa matkaltaan. Hänen mukaansa 1800-luvun alkupuoliskolla Jenisei-joen varrella sijaitsevan Jeniseiskin kaupungin kautta kulki vuosittain 100 000 kullankaivajaa. Ennen kuin koneet tulivat apuun vasta 1800-luvun lopulla, työ oli hyvin käsityövaltaista. Alueet olivat lähes asumattomia, ei ollut teitä eikä kauppoja, joten myös kuljetuksiin ja erilaisiin huoltotöihin tarvittiin runsaasti työväkeä.

Työväkeä tarvittiin paljon, kun kaikki tehtiin käsin ennen koneita. Syvälle käsipeleillä kuitenkin menttiin. Kuvassa ollaan 25 metrin syvällä. Poseeraamassa satoja ellei tuhansia kullankaivajia Lena-joella 1910. -Ruoppaajat tulivat käyttöön vasta 1894 ja kaivinkoneet seuraavalla vuosikymmenellä

Työvoimaa oli käytettävissä

Eräs kuvaus kullankaivajista oli, että he olivat ”pakkotyövankeja, karkotettuja, karanneita ja kulkureita”. Vuonna 1825 Venäjällä tuli voimaan laki, jonka mukaan kuolemanrangaistus ja elinkautinen voitiin muuttaa karkotukseksi pakkotyöhön Siperiaan. Näin tapahtui mm. Härmän häyjen Matti Haapojan osalta. Pienemmistä rikoksista tuomitut saivat vaihtaa vankeusrangaistuksensa karkotukseksi Siperiaan, jolloin sallittiin ottaa perhe mukaan eikä karkotukseen lainkaan sisältynyt pakkotyövuosia. Lisäksi oli poliittisista syistä karkotettuja, kuten tuleva presidentti Per Edvin Svinhufvud.

Historiatietojen mukaan ajanjaksolla 1823-1900 Siperiaan karkotettuja oli yhteensä noin 900 000. Vuosisadan vaihteessa heitä oli 500 000, joten työvoimaa oli käytettävissä. Lisäksi vuoden 1861 maaorjuuden lakkauttamisessa yli 23 miljoonaa ihmistä sai vapautensa. Karkotukset ja osin maaorjuuden lakkautuskin olivat osa Siperian asutuspolitiikkaa ja työvoiman rekrytointia.

Suomesta lähti tai lähetettiin Siperiaan autonomian aikana 3400-4000 henkeä, joista osa oli rikoksista tuomittuja ja osa lähti vapaaehtoisesti. Monella oli jokin henkilökohtainen syy paeta kotiseudultaan. Osa lähti seikkailunhalusta ja kullankaivulla rikastumaan.

Kullankaivu mullisti Siperian elämän

Venäläinen Leonid Šinkarjov kirjoittaa lähes runollisesti laajassa kirjassaan ”Siperia – historian hämärästä tulevaisuuden haasteisiin” (Yhteistyö 1980): ”Siperialaisten syrjäseutujen rauhallinen ja tasatahtinen elämä rikkoontui äkillisesti 1830-luvulla. Kultakuume huojutti seudun kaupallis-teollisen elimistön rakennetta kuin maanjäristys ikään. Valtavat pääomat, ihmismassat, työporukat ja kulkurit nousivat kuin tulva-aalto yli vuorien ja metsien kohti korpiseutujen pikkupuroja huuhtomaan puisissa kouruissa hiekkaa, kääntämään rantakiviä, hakkaamaan hakuilla ja lapiolla Pohjolan maaperää. Nämä ihmiset kulkivat taigan ristiin ja rastiin koettaen vallata ”omaa” paikkaansa. Ja monesti he tarttuivat raivostuneina toinen toistaan kurkusta ja ampuivat pyssyillä toisiaan”.

Šinkarjov jatkaa: ”Kultainen” aika jätti Siperian historiaan surullisia sivuja, jotka kertovat mitä häikäilemättömimmistä luonnonrikkauksien tuhlauksesta. Suurkapitalistit, tsaarin uskotut, paikalliset yksityisyrittäjät ja ulkomaalaiset onnenonkijat kaikki kaivoivat Siperian kultaa, mutta vain siellä, missä metallipitoisuus oli korkea. Pakkotyövankien työtä käytettiin laajasti ja raakalaismaisesti hyväksi.

Gold Mining Districts in Russia

Kartasta löytyy tässä artikkelissa mainitut keskeisimmät kulta-alueet. Uralin kullankaivu alkoi Sverdlovskin alueelta. Bodaybo sijaitsee Lena-joella Baikal-järven pohjoispuolella.

Amurinmaa vieläkin tuottoisampi

Kullan etsintä ulottui yhä idemmäksi. Amurinmaalta, niin kuin aluetta silloin kutsuttiin, löytyi todella rikkaat kultamaat. Ensimmäiset hiput oli löydetty jo 1850-51, jolloin se oli vielä Kiinan aluetta. Alueen läpi virtasi yli 2800 pitkä Amur-joki, joka saa alkunsa Mantšuriasta, nykyisestä Kiinan Heilongjiangin maakunnasta ja laskee nykyisen Habarovskin kaupungin kohdalla Tyneen valtamereseen.

Seuraavina parina vuosikymmeninä löydettiin Amurilta runsaasti hyödyntämiskelpoisia alueita. Vuosisadan kolmena viimeisenä vuosikymmenenä Venäjän hallitus rekisteröi Amurinmaalla 2955 kultavalttausta. Niistä tiettävästi ainakin 790 johti aktiiviseen huuhtontakaivuun. Vuoteen 1917 mennessä tuotettiin Amurilla valtiontilastojen mukaan 260-280 tonnia. On kuitenkin arvioitu, että koko Kauko-idän kullasta kolmasosa salakuljetettiin Kiinaan. Mitä lähempänä Kiinaa kulta-alue oli, sitä helpompaa se oli. Amurinmaa oli Kiinan rajalla, joten siellä salakuljetuksen osuus oli vielä huomattavasti suurempi. Näin ollen on arvioitu, että kokonaismäärä oli todellisuudessa vähintään 400 tonnia. Kulta olisi pitänyt myydä valtiolle ja maksaa siitä vero. Näinhän oli autonomian aikaan myös Ivalojoella, josta salakuljetettiin Norjaan.

1800-luvulla Amurinmaalla tarkoitettiin aluetta, joka ulottui Baikailta Tyneelle valtamerelle saakka ja siihen kuului myös Habarovskin, Nahodkan ja Vladivostokin kaupungit, jotka nykyisin kuuluvat Primorjen aluepiiriin (lääniin).

Amur-joen vesistö Venäjän, Mongolian ja Kiinan rajamailla

Vuonna 1858 Amur-joen pohjoispuolinen alue siirtyi Kiinalta Venäjälle. Amur-joen eteläpuoli jäi pääosin Kiinalle. Venäläiselle alueelle tarvittiin kullankaivuun ja muihin tehtäviin venäläistä asutusta. Ennestään siellä oli vain pääasiassa kiinalaisia ja korealaisia. Järjestystehtäviin siirrettiin 16 000 kasakkaa, mutta tarvittiin lisää väkeä varsinaiseen tuotannolliseen toimintaan. Amurille siirrettiin pakkotyövankeja. Vankiloista vapautettiin ja siirrettiin rikollisia kullankaivuun. Heikosti palkatusta ankarasta pakkotyöstä paettiin.

Työvoiman puutteessa värvättiin ja osin pakkosiirrettiin Amurin kaivoksille myös Kiinan puoleisesta Mantšuriasta kerjäläisiä, kulkureita ja pakkosiirrettyjä. Mantšuria oli Kiinalle samankaltainen rikollisten karkotusalue kuin Siperia Venäjällä. Kurinalainen elämäntapa ja raskas kullankaivu ei heitä miellyttänyt. Tämä kiinalaisväki pakeni erämaahan rosvojoukoiksi. Heitä kutsuttiin hunghuseiksi, punaparroiksi. Miksi juuri punaparroiksi, siihen ei löydy selitystä. Heistä saamme lukea mm. Vladimir Arsenjevin Dersu Uzala -kirjasta (Tammi 1946, alkuperäisteos 1923) ja Karl Gustav Mannerheimin Kiinan matkan kuvauksista.

Hunghuseja tuotiin myös Helsinkiin 1916 merilainoitusoihin. Ruotsalainen lehtimies Harald Hallén kirjoitti: ”He olivat raakaa ja villiä kansaa, söivät matoja, rottia sekä varastivat koiria ja kissoja samaan tarkoitukseen muodostuen kauhuksi ja vaivaksi suomalaisille. Lopulta heidät lähetettiin tiehensä.”

Suomalaisia joukolla Amurinmaalle

Amurille haluttiin luotettavampia työntekijöitä. Alueella toimi jo ennestään hämmästyttävän paljon keskeisissä tehtävissä suomalaisia. Helsingistä kotoisin ollut amiraali Johan Hampus Furuhjelm oli ollut ensin silloin Venäjään kuuluneen Alaskan kuvernööri ja toimi sen jälkeen 1865-70 Venäjän Kaukoidän kuvernöörinä, jonka alueeseen kuului myös Amurinmaa. Venäjän Alaskan edellinen kuvernööri oli ollut suomalainen Arvid Adolf Etholén. Furuhjelmin veli Karl Johan Harald oli merkittävässä asemassa keisarin omaisuuden valvojana Amurinmaalla. Vladivostokin kaupungin perustaja oli suomalainen luutnantti Leonard Jägerskiöld. Suomalainen insinööri ja hallintomies Björn Aminoff suunnitteli ja johti alueen jokilaivaliikennettä. Amurin laivastossa oli lukuisia suomalaisia laivojen päällikköinä ja konemestareina. Alueella jo toimineet suomalaiset olivat tietysti hyviä yhteyshenkilöitä siirtolaisuudelle.

Suomalaisten toimeliaisuuden ja luotettavuuden vuoksi Amurinmaalle yleensäkin ja myös kullankaivuun haluttiin suomalaisia. Niinpä Suomen kirkoissakin kuulutettiin, että siirtolainen saa Amurinmaalta 54 hehtaaria ilmaista perintökelpoista maata maanviljelykseen, muuttajien matkakustannuksiin saa edullisia lainoja, sotapalveluksesta vapautetaan lähtevät miehet ja heidän poikansa, annetaan 24-40 vuoden verovapaus ja muita etuja. Suomesta lähdeittiinkin suurin joukoin monin motiivein. Oli seikkailijoita, kullankaivussa äkkirikastumisesta haaveilevia, joku pakeni menneisyyttään. Metsästys- ja kalastusmahdollisuudet houkuttelivat. Lähtijäjoukon kirjo oli laaja.

Elettiin nälkävuosia. Tunnetuin retkikunta oli vuonna 1868 Helsingistä lähtenyt 49 siirtolaisen joukko merikapteeni Fridolf Höökin johdolla. Tuolloin ei ollut olemassa Suezin kanavaa, joten Afrikka piti kiertää Hyväntoivonniemen kautta. Matka kesti 11 kuukautta. Siperian rata Vladivostokiin valmistui vasta 1916. He perustivat Nahodkan sataman läheisyyteen Strelokin yhteistalouteen perustuvan utopiyhteisön. Sen menestyi vain yhden vuoden ja hajosi.

Toinen suuri ryhmä lähti Turusta koostuen pääasiassa seudun talonpojista. He perustivat Vladivostokin läheisyyteen Abo-nimisen kylän. Venäjän kielestä ei löytynyt vastinetta ruotsin Å-kirjaimelle, joten Turku jäi Aboksi. Myös muita ryhmiä lähti Suomesta Amurinmaalle.

Muuttoliike oli niin mittava, eksoottinen ja tunnettu, että Tampereelle perustettiin 1860-luvulla Amuri-niminen työläiskaupunginosa. Paitsi ajankohtaisen muuttoliikkeen vuoksi, nimellä haluttiin kuvata myös kaupunginosan silloista kaukaista sijaintia keskustasta ja tehtaista. Se oli kaukana niin kuin Venäjän Amuri. 1950-luvulla Finlayson rakennutti työläisilleen Amurinlinna-nimisen asutuskorttelin, joten Amuria haluttiin kunnioittaa myöhemminkin. Kuriositeettina todettakoon, että Väinö Linna kirjoitti Tuntemattoman sotilaan Amurinlinnassa.

Suomalaisia kullankaivuun

Kun Höökin johtama Strelokin yhteisö hajosi, osa ryhtyi kullankaivajaksi, ainakin majuri Artur Granfelt, farmaseutti C. J. Schoultz ja insinööri K.F. Nilsson. Alueelle muuttaneiden muiden suomalaisryhmien osallistumisesta kullankaivuun on vähemmän tietoa. Mutta ainakin myös suomalaiset Axel Walldén, kapteeni, myöhemmin kauppaneuvos Otto Lindholm ja edellä mainittu insinööri Björn Aminoff mainitaan kullankaivajina tai kullankaivuun pääomia sijoittaneina. Amurinmaalle muuttaneiden suomalaisten kokonaisuuttakaan eikä myöskään kullankaivajien määrää ole tiedossa. Merkille pantavaa on, että heitä kerrotaan palkatun etsintäretkikuntien ja kaivualueiden johtajiksi sekä muihin vaativiin tehtäviin.

Alueen suomalaisen kullankaivun historian kannalta merkittävin oli 1908 Amurinmaalle muuttanut insinööri Toivo Koivisto. Hänen itsensä kertomana hänen seikkailumielialansa lisäkiihotuksena oli venäläinen valssi Mantšurian kummut, joka oli 1905-06 käydyssä Venäjän-Japanin sodan pohjalta syntynyt valssi, sinnehan oli matka. Valssi oli ehtinyt tulla heti tunnetuksi Suomessakin.

Toivo Koivisto kirjoitti kaksi kirjaa. Toisessa (Suomalaista sisua villissä idässä, Gummerus 1947) hän kertoo ilmeisen mielikuvitusrikkaasti kapteeni Höökin tarinan ja toisessa (Seikkailuja villissä idässä, Gummerus 1929) hän kertoo enimmäkseen omista kokemuksistaan, myös osallistumisestaan kullankaivuun. Myös F.H.B Lagus hieman kertoo kullankaivajista (Amurinmaan retki, WSOY 1925).

Koivistolla oli useita omia kaivualueita. Hän toimi myös muitten kultayhtiöitten ja kullan etsintäretkikuntien palveluksessa ja myös ”dragöörinä” eli ruoppaajan ohjaajana. Venäjäksi ruoppaaja on ”draga”.

Koivisto ja Lagus kertovat värikkäästi kullankaivajien elämää alueen villipetojen uhkaamina. Kullankaivajien elämä leiriensä ympäristössä oli vaarallista. Vielä silloin Amurin tiikeri oli yleinen ja aggressiivinen. Varomattomat kulkijat ja uhkarohkeat metsästäjät joutuivat tiikerin saaliiksi. Tarvittiin Dersu Uzalan kaltaisia taitajia.

Tämä Amurilla 2008 kuvattu Amurin tiikeri ei uhannut kirjoittajaa.

Amurin kullankaivumenetelmiä

Kaivu ruoppaajaa lukuun ottamatta olivat samantapaista kuin Lapissakin. Koivisto kertoo kahdesta paikallisesta tavasta. Butarat-menetelmää hän kuvaa ”butarat ovat näöltään korkeita kaappeja, joiden päälle sijoitettujen suppiloiden pohjan muodostavat pienireikäiset teräslevyt. Niiden sisässä kulkee ristiin rastiin laatikon muotoisia huuhdontarännejä, joiden matoille ja rihveleihin kulta veden virratessa kerääntyy. Huuhdontavesi johdetaan suppiloihin, joihin kaadettu maa lapiolla ja haravilla sekoitetaan aivan kuin rännitettäessäkin. Butarain käytön etuna on niiden nopea puhdistus ja se, ettei niistä voi varastaa yhtä helposti kuin avonaisista ränneistä, sillä ne voidaan lukita kaapin tavoin”. Varastaminen olikin yleistä. Hipuilla oli taipumus joutua palkkatyöläisten housun taskuihin.

Toista tyyppillistä menetelmää hän nimittää korealaiseksi menetelmäksi. Siinä syövytetään pintamaita patoihin kerätyllä ja sitten virtaamaan vapautetulla vedellä, jolloin pohjaan painunut maa-aines lopuksi vaskattiin tai rännitettiin voimakkaan virran ensin työnnettyä kevyemmän maan alas laaksoon. Tällaisen työtavan käyttäminen soveltui paksuissa pintamaa kerroksissa ja kaltevuus ja vesimäärä on tarpeeksi suuri. Menetelmää on käytetty muuallakin. Amerikan kultakentillä siitä käytettiin nimitystä ”ground sluicing”.

Koivisto kertoo työskennelleensä 1909 Heikki Kivekkään rakennuttamilla ränneillä. Suomalainen kultahistoria kertoo, että Kivekäs olisi työskennellyt 1885-88 Alaskan kultakentillä ja Venäjän vallankumouksen alla myös Siperiassa. Viimeksi mainittu saattaa tarkoittaa myös Amuria. Toisaalta Kaleva-lehden silloinen dokumentti kertoo, että hän lähti kullankaivuun Ivalojoelle jo 1901, joten on epäselvää Koiviston maininta Kivekkään ränneistä Amurilla vuonna 1909. On toki mahdollista, että Kivekäs oli ne aikaisemmin rakentanut ja olivat edelleen käyttökelpoisia.

Koivisto ja Kivekäs siirtyvät Lapin kullankaivuun

Koivisto palasi Venäjän vallankumouksen jälkeen 1923 Suomeen ja Inariin kullankaivuun. 1924 perustettiin Oy Lapin Kulta, jossa Heikki Kivekäs ja Toivo Koivisto olivat mukana. Viimeistään tässä vaiheessa Koiviston ja Kivekkään tiet yhtyivät, mutta myöhemmin he täydellisesti riitautuivat. Koivisto oli yhtiön enemmistöosakas ja toimi huuhdontatöiden johtajana ja Kivekkään esimiehenä. Oy Lapin Kulta meni konkurssiin. Toivo Koiviston myöhemmistä vaiheista ei ole julkisuudessa tietoa. Heikki Kivekkästä tiedämme, että hänet vangittiin 1927 ja tuomittiin spriireseptin väärentämisestä 15 kuukauden linnatuomioon. Kivekäs kuoli vankilassa samana vuonna. Hän pääsi tai joutui Seppo J. Partasen ”sankareita, veijareita ja huijareita” -sarjaan.

Amurinmaan tunnetuimman retkikunnan johtaja Fridolf Höök teki itsemurhan, kun kiinalaiset hunhuusit olivat surmanneet hänen perheensä. Hänet haudattiin Vladivostokin hautausmaalla. Haudalle pystytettiin 1990 muistopatsas Höökin omaisten ja paikallisen Arsenjevin museon toimesta. Museossa on laaja Höökin keräämien esineiden kokoelma. Höökin lisäksi Vladivostokin hautausmaalle on haudattu lukuisia suomalaisia, myös kullankaivajia.

Vieraillessani Vladivostokissa paikalliset ystävät halusivat viedä minut hautausmaalle näyttämään suomalaisten hautapaikkoja. Sieltä löytyikin hautakivissä ja -rautaristeissa lukuisa määrä suomen- ja ruotsinkielisiä nimiä. Etsiskelyistämme huolimatta emme valitettavasti löytäneet kapteeni Höökin hautapaikkaa ja muistomerkkiä. Jäi valokuvaamatta. Paikallisille suomalaisasutus, suomalaiset johtohenkilöt ja osallistuminen alueen kehittämiseen ja kullankaivuun olivat hyvin tiedossa, vaikka siitä olikin kulunut jo monen sukupolven aika. Suomalaiset olivat kunniaissa.

Kiinalais-venäläistä kanssakäymistä

Kiinan rajan läheisyyttä ja kiinalaisten tärkeää merkitystä kuvaa Koiviston kertoma, että hänen Askoldin kaivoksella työskenteli noin 300 kiinalaista ja viisi ”valkoihoista”. Epäselvää ei liene, että jälkimmäiset olivat johtoporukkaa.

Laillisen, tsaarivallan tiukasti valvoman kullankaivun lisäksi suurissa erämaissa oli myös ilman lupaa toimivia kullankaivajia. Heidän nimityksensä oli venäjän kielellä ”zolota-hištšnik” eli kultapeto. Peto viittaa siihen, että he joutuivat liikkumaan salaa ja ihmisiä vältellen niin kuin metsän pedot, koska laittomasta kullankaivusta rangaistiin ankarasti, jopa kuolemantuomiolla. Toisaalta viitattiin siihen, että salakullankaivuun osallistuivat usein edellä mainitut hunhuusit eli kiinalaiset rosvojoukot, joiden väkivaltaista toimintatapaa pidettiin petomaisena.

Myös Amurin Kiinan-puoleiselta alueelta eli Mantšuriasta, Argun-joelta löytyi kultaa 1883. Hyödyntäminen tapahtui venäläis-kiinalaisena yhteistyönä. Yli 6000 venäläistä ja kiinalaista kullankaivajaa perustivat yhteisen Zheltugan kullankaivuyhteisön Kiinan nykyisen Heilongjiangin provinssin pohjoisosaan, lähelle nykyistä Harbinin kaupunkia. Amurin rajajoki enemmän yhdisti kuin erotti. Niinhän kävi myös, kun Tornionjoki tuli Venäjän ja Ruotsin rajajoeksi 1809. Salakuljetus rehotti. Amur-joen yli Venäjältä salakuljetettiin kultaa. Venäläisillä, heidän mukanaan myös suomalaisilla, oli kiinteä yhteys myös Kiinan puolelle.

Amurinmaalla oli myös kiinalaisia kaivajia. Vaskoolina kuitenkin siperialainen puuvaskooli

Yhteys Amurinmaahan jatkuu

Suomalaisten, ainakin lappilaisten yhteys on saanut jatkumoa Kiinan Amurinmaalle. Amur-joen alkulähteiden Heilongjiangin provinssi ja Lapin lääninhallitus solmivat 2008 yhteistyösopimuksen. Heilongjiang tarkoittaa Amur-jokea. Myöhemmin Rovaniemi kaupunki solmi ystävyyskaupunkisuhteen alueen pääkaupungin Harbinin kanssa. Harbinissa on hyvin paljon venäläistyypisiä rakennuksia, mikä osoittaa Venäjän vahvaa läsnäoloa siellä historian eri vaiheissa. Kun yhteistyön merkeissä kävin useamman kerran Heilongjiangissa, olin utelias kyselemään Amurin Kiinan-puoleisesta kullankaivusta ja Mantšuriasta, mutta vastaus oli kummankin osalta pään puistaminen. Aiheet olivat myös Kiinassa kiellettyjä niin kuin Venäjälläkin julkisesti puhua ulkomaalaisten kanssa. Mantšuria-nimitys liittyy kiusalliseen Japanin miehitykseen. Kulta Kiinassakin strategisena mineraalina oli salaisuus. Kun siirryttiin vapaamuotoisempiin illanistujaisiin, kerrottiin kyllä Amurin alueen kullankaivusta. Minulla oli tietysti haave myös päästä paikallisille kultamaille, mutta ei kuitenkaan onnistunut. Kiina on maailman suurin kullantuottaja.

Lapiosta ruoppaajiin

Lapiomiehiä montulla

Kullankaivu oli Venäjällä pitkään perinteistä lapiokaivua. Hevos- ja härkävoimaa kyllä käytettiin hyvin monella tavoin. Kullan seulontarummut otettiin käyttöön 1860-luvulla. Vasta vuonna 1894 saatiin ensimmäinen ruoppaaja. Se tapahtui Amurin alueella. Ruoppaaja rakennettiin Hollannissa ja koottiin paikan päällä. Koonti kesti vuoden. Ruoppaajan käyttöä ohjasivat hollantilaiset insinöörit, jotka olivat saaneet oppinsa Australian ja Uuden-Seelannin kultakentillä. Ruoppaus osoittautui toimivaksi ja Hollannista tilattiin ainakin yksi lisää. Vuonna 1902 ryhdyttiin Krasnojarskin alueella rakentamaan omia ruoppaajia. Ruoppaajien käyttö onkin ollut vallitsevaa Venäjällä ja Neuvostoliitossa aina näihin vuosiin saakka. Venäläistyypinen tehuruoppaus oli tehokas leveillä ja syvillä jokiosuuksilla. Vasta vuonna 1908 otettiin käyttöön ensimmäinen kaivinkone.

Ruoppaaja tekee kahta kaivulinjaa

Amurilta sisämaan ikiroutaan

Kultaa kaivettiin myös Tyynen valtameren ja Ohotan mereen rajoittuvilla Primorskin ja Ohotan alueilla. Jo 1856 olivat pienet venäläiset ja kiinalaiset porukat olivat pienimuotoisesti kaivaneet, mutta vasta 1871 alkoi suurimittaisempi kaivu. Sieltäkin saatiin kymmeniä tonneja kultaa. Uutena piirteenä oli, että sinne tuli merkittävässä määrin amerikkalaisia, brittiläisiä ja ranskalaisia sijoittajia. Alue oli Tyynen valtameren kansainvälisten kauppasatamien läheisyydessä. Läheinen Alaska oli Venäjän aluetta 1867 saakka, joten siitä ja Venäjän Kaukoidästä muodostui yhtenäinen venäläinen talousalue.

Uusia entistäkin rikkaampia alueita löydettiin sisämaasta ja hieman pohjoisempaa Baikalin pohjoispuolelta Lena-joen vesistöä sekä 1900-luvulla myös Kolyma-joen vesistöä Jakutian ja Magadanin alueilla. Tämä merkitsi siirtymistä ikiroudan alueelle.

Lena-joen kaivu

Lena-joki on 4300 kilometriä pitkä. Se alkaa Baikali-järven länsipuolelta ja kuljettuaan läpi Jakutian laskee Pohjoiseen jäämereen nykyisen Tiksin kaupungin kohdalla. Kullankaivu alkoi latvavesiltä Bodaibo- ja Vitim -sivujokien alueella. Ikirouta alkoi heti maan pinnasta ja ulottui satojen metrien syvyyteen, jopa kilometriin. Kesällä routa sulii vain 50-100 cm syvyydelle. Jokikulta oli jopa 60 metrin syvyydessä, joten sitä kaivettiin myös kaivoksenomaisesti tunneleissa maanalaisissa sorakerrostumissa. Ikiroudan olosuhteissa tarvittiin tehokkaita louhintavälineitä. Ikiroutahan on teräksen kovaa eikä hajoa tavanomaisin välinein. 1860-luvulla saatiinkin käyttöön ruuti ja 1885 alkaen myös dynamiitti. Ensimmäinen höyrykäyttöinen vesipumppu tuli käyttöön 1876 ja hydraulinen painepesuri 1889. Ikiroutamaata myös sulatettiin kuuman vesihöyryn ja tulen avulla.

Vuonna 1914 oli Lena-joen latvoilla 140 huuhdonta-aluetta ja niiden vuosituotanto 14,5 tonnia. Toiminta oli hyvin monopolisoitunut. Ulkomaalaisten sijoittajien, tsaari-perheen ja poliitikkojen omistama Lena Goldfields -yhtiö tuotti 94 % kullasta. Monopolilla oli monopolin otteet. Yhtiön kulta-alueella Bodaibossa tapahtui 1912 ns. Lenskin massamurha, jossa valtion sotilaat surmasivat 250 aseetonta mielenosoittajaa. Tapahtumaa olen kuvannut kirjoitussarjan erillisessä artikkelissa.

Surmatut koottu yhteen

Lena-joen alueella tuotettiin 1864-1926 valtiolle toimitettua kultaa 660 tonnia, mikäli oli 23 % Venäjän koko kullantuotannosta. Kun ottaa huomioon salakuljetuksen Kiinaan, on arvioitu, että kokonaistuotanto oli sielläkin lähemmäs 1000 tonnia. Lena-jokea onkin kutsuttu Venäjän kullantuotannon kruununjalokiveksi. Esimerkiksi vuonna 1908 oli Lena-joen kulta-alueilla 30 000 työläistä

Huuhdontakultaa yli tuhat tonnia

Yhteenlaskettua määrää tsaarin-ajan eli 1917 saakka kullantuotannosta ei ole täsmällistä tietoa, mutta edellä todetuista erillisistä tuotantoluvuista voi laskea, että tonneja olisi ollut vähintään 2000. Edellä on pyritty kuvaamaan nimenomaan huuhdontakullan määrää, mutta jonkin alueen osalta saattaa mukana olla myös kaivoskultaa. Tämänkin huomioon ottaen huuhdontakullan määrä on reippaasti yli 1000 tonnia, todennäköisesti lähemmäs 2000 tonnia.

HENKILÖKUVA

SIPERIA OPETTI KUINKA VÄHÄN TIEDÄMME VENÄJÄSTÄ

Rovaniemeläisen Hannu Virannon päätyminen ja pääsemisen Neuvostoliiton / Venäjän kullankaivun ja korukivien pariin voi selittää historiallisesti muodostuneella käännekohtalla. Kun pääsihteeri Mihail Gorbatšov piti Murmanskissa syyskuussa 1987 kuuluisan puheensa, hän avasi oven yhteistyölle Naton ja Varsovan liiton aiemmin sulkeneella Barentsin alueella. Puhe mahdollisti laajamittaisen yhteistyön Lapin ja Murmanskin alueen välillä.

Lapin kesäyliopisto patisti toiminnanjohtajaansa Hannu Virantoa käynnistämään yhteistyön Murmanskin alueen kanssa. Tiedossa oli hänen jo aiempi työkokemus Leningradin valtionyliopiston kanssa. Jo seuraavana vuonna alkoivatkin Murmanskissa venäjän kielen kurssit ja myöhemmin seminaarien, yrityskontaktimatkojen ja eri intressiryhmien välisen yhteistyön järjestäminen. Hannu Virannon luotsaamille kesäyliopiston matkoille osallistui useita satoja suomalaisia, lisäksi myös ruotsalaisia ja norjalaisia.

Keskeiseksi yhteistyökumppaniksi muodostui Venäjän tiedeakatemian Kuolan tiedekeskus ja myös sen Geologinen instituutti ja geologit. Vuonna 1972 Lemmenjoella kullankaivajana aloittanutta toiminnanjohtajaa kiinnosti luonnollisesti geologia ja korukivetkin. Geologien kanssa syntyi ajatus järjestää Suomesta kiviharrastajille matkoja Hiipinä-tunturien astrofylliitti-, saamelaisten verikivi eli eudialiitti-, ramsayiitti- ja muille mielenkiintoisille kivikohteille. Niihin pääsy varsinkin ulkomaalaisille oli ollut kiellettyä, koska sijaitsivat alueella, jossa oli kokeiltu ydinräjähteitä kaivostoiminnassa. Siksi ne olivat vielä säilyneet lähes koskemattomina.

Gorbatšovin glasnostin ansiosta, tosin tiukasti vartioituina päästettiin kesäyliopiston suomalaisryhmiä alueelle. Rajajoosepin raja-asemalla venäläisiä tullivirkailijoita ihmetytti, miksi ryhmä kantoi satoja kiloja kiviä Suomeen. Mukaan oli toki saatu Geologisen instituutin virallinen todistus, etteivät kivet ole radioaktiivisia eivätkä strategisia mineraaleja.

Pienemmällä porukalla, Lasse Kockin ja Ilkka Härkösen kanssa Hannu teki tutustumismatkan Petsamon kivikohteisiin. Ne eivät kuitenkaan osoittautuneet ryhmämatkojen arvoisiksi ja sotilasalueet olisivat hankaloittaneet lupien saamista.

Kesäyliopiston toiminta laajeni Arkangeliin. Osin Kuolan tiedekeskuksen geologien ja osin Arkangelin yliopiston kautta syntyi yhteistyötä paikallisten geologien ja kiviharrastajien kanssa. Suomalaiselle ryhmälle järjestyi matka Lomonosovin kimberliittikohteelle, joka sittemmin käynnistyi timanttikaivoksena ja Pinega-joelle.

Hannun järjestämät venäjän kielikurssit alkoivat myös Novosibirskissa vuonna 1991 yhteistyössä Novosibirskin yliopiston kanssa. Se mahdollisti yhteistyön Venäjän tiedeakatemian Novosibirskin Geologisen instituutin kanssa. Hannu Virannon omien yksityisten tutustumismatkojen lisäksi myös suomalainen ryhmä pääsi tutustumaan kullan ruoppausalueelle sekä Altain vuoriston, Baikalin ja myös Mongolian kivikohteisiin.

Vuosina 1993-94 Hannu järjesteli venäjän kielen opiskelun ohella Pietarista käsin yhteistyössä Pietarin Geologisen instituutin kanssa kullankaivu- ja kivimatkoja Arkangeliin, Komiin, Novosibirskiin sekä Altai-Baikal-Mongolian matkaa.

Vuosina 1994-95hän oli Pohjoismaiden ministerineuvoston Barents-johtajana. Hannun tehtävänä oli luoda yhteistyötä Pohjoismaiden ja Luoteis-Venäjän välille. Näin käynnistyi yhteistyö Komin tasavallan geologien ja kullankaivajien kanssa,

joka jatkui Suomen ja Komin tasavallan välisen yhteistyöryhmän projektina. Hannu Viranto teki henkilökohtaisia tutustumismatkoja Komin kullankaivualueille.

Työnantajavaihdosten vuoksi ryhmämatkojen järjestäminen kulta- ja kivikohteisiin ei enää ollut mahdollista. Hannun järjestämille matkoille ehti kuitenkin osallistua yli sata henkilöä, joista varmaankin useita kymmeniä Tampereen kivikerhon jäseniä.

Hannu nimitettiin vuonna 1996 Lapin lääninhallituksen lääninkehitysneuvokseksi. Hänen keskeinen tehtävänsä oli Lapin sisäisten aluekehitystehtävien lisäksi arktinen ja Barentsin yhteistyö. Venäjä oli tärkein yhteistyöalue. Lääninhallitus loi kiinteät yhteistyösuhteet Murmanskin ja Arkangelin lisäksi myös Komin, Hanti-Mansian, Jakutian, Nenetsian, Jamal-Nenetsian, Tšukotkan, Magadanin ja Kamtšatkan, ja myös Kiinan entisen Mantšurian, nykyisen Heilongjiangin provinssin kanssa.

Kun yhteistyöalueet olivat poronhoitoalueita, Saamelaisalueen koulutuskeskuksen kanssa toteutettu porotalousyhteistyö nousi keskiöön. Sen puitteissa toteutui lukuisia matkoja poronhoitajien luokse tundralla Pohjoiseen jäämereen rajoituville alueille. Näillä Siperian ja Kaukoidän alueille oli mahdollisuus tutustua myös kullankaivualueisiin, kullankaivajiin, kiviharrastajiin ja geologeihin, ja myös paikallisiin tundran asukkaisiin, jotka tunnistivat käyneensä (sala)kullankaivussa. Yksityishenkilöiden kullankaivu oli ankarasti kiellettyä.

Ruokahalu kasvoi syödessä, tässä tapauksessa Hannun kiinnostus kohdistui Venäjän kullankaivun historiaan ja nykypäivään. Lapin kullankaivajain liiton puheenjohtajana ollessa hän pyrki edistämään yhteistyöhankkeita Venäjän kullankaivajien liiton kanssa.

Artikkeli on julkaistu Mineralia-lehdessä 1/2020